

Педагогічний дискурс, випуск 23, 2017 / Pedagogical Discourse, Issue 23, 2017

12. Makaryk Irene-Rima, Tkacz Virlana. Modernism in Kiev: jubilant experimentation. Toronto: University of Toronto Press, 2010, 626 p. / Makaryk Irene-Rima, Tkacz Virlana. Modernism in Kiev: jubilant experimentation. Toronto : University of Toronto Press, 2010, 626 p. [in English].

Дата надходження статті: «25» жовтня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «15» листопада 2017 р.

Рецензенти:

Мацько В. – доктор філологічних наук, професор

Руснак І. – доктор педагогічних наук, професор

Рибак Тетяна – аспірант Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, e-mail: rb.sisters.999@yandex.ru

Rybak Tetiana – postgraduate student of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, e-mail: rb.sisters.999@yandex.ru

Цитуйте цю статтю як:

Рибак Т. Стан вивчення еволюції українського шкільництва західної діаспори в педагогічній науці. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 23. С. 119–125.

Cite this article as:

Rybak T. The State of Studying the Evolution of the Ukrainian Schooling of Western Diaspora in Pedagogical Science. *Pedagogical Discourse*. 2017. Issue 23. pp. 119–125.

УДК 37.013(477.87) «17/20»:271.4-726.2

ГАЛИНА РОЗЛУЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Ужгород, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

HALYNA ROZLUTSKA,

candidate of pedagogical sciences, associate professor

(Ukraine, Uzhgorod, SHEE «Uzhgorod National University»)

orcid.org/0000-0001-9062-5466

Культурно-освітня діяльність греко-католицьких єпископів щодо утвердження української мови на Закарпатті (середина XVII - початок XX століття)

Cultural-Educational Activity of the Greek Catholic Bishops in the Establishment of the Ukrainian Language in Transcarpathia (Middle of the XVII - Beginning of the XX Century)

У статті автором здійснено ретроспективний аналіз культурно-освітньої діяльності греко-католицьких єпископів у Закарпатті в період середини XVII – середини XIX ст. З'ясовано роль єпископської документації, організації національних навчальних закладів, створення книг та підручників у популяризації української мови. Цілеспрямована боротьба мукачівських єпископів за утвердження народної мови визначає роль релігійної еліти в націєтворчих процесах. Діяльність греко-католицьких єпископів є унікальним прикладом реалізації національної ідеї у складних історичних умовах полікультурного та багатоконфесійного закарпатського суспільства. Надано оцінку греко-католицька вірі, рідній мові, національній школі національній культурі, територіальній спільності в межах Мукачівської єпархії як чинникам етнічної ідентифікації закарпатських українців. Наведено регіональні особливості боротьби греко-католицького духовенства за утвердження рідної мови. Основними засобами популяризації української мови стали єпископські документи, створення національних навчальних закладів, підручники та книги на рідній мові.

Ключові слова: українська мова, національне шкільництво, греко-католицькі єпископи, Закарпаття.

The Ukrainians struggle for national self-determination and independence in the historical lands of Transcarpathia is closely connected with the cultural and educational activities of the Mukachevo Greek Catholic bishops.

The appearance and development of Ukrainian literary production testifies that the printing in the ethnic Ukrainian lands came from the West, and not from the East. The spread of Western literary monuments included Transcarpathian Ukrainians in the European civilization, and the Ukrainian book provided for the establishment of Ukrainian culture as a component of the national identity of the Ukrainian people.

Aspiring to serve the native people, the religious leaders of the period of the Austrian Empire, Parfenius Petrovich, Ioannik Zeykan, Joseph de Camelis, Georgiy Gennadiy Bizantzi, Simeon Olshavskiy,

Georgiy Blazhovsky, Ioan Bradach, Manuil Olshavskiy, Andndrey Bachinskiy fought for the cultural rebirth of Transcarpathian Ukrainians based on ethnic patriotism and democratic ideas of European enlightenment. The struggle against imperial centralism and the aggressive pressure on the Greek Catholic clergy on the part of the Roman Catholic clergy created many problems. Hungarian Catholics deliberately destroyed any Ukrainian manifestations, seeing the threat of their power in the national-cultural revival of Transcarpathians.

The Mukachevo bishops defended the historic right of Transcarpathian Ukrainians to their native language, taking into account the realities of that time in the Ukrainian lands, which were part of the Austrian Empire and considered the national affair through the prism of faith in the good emperor and moral and Christian ideals. The creation of national school structures contributed to the crystallization of the new generation of Greek Catholic clergy, which was aimed at the formation of national spirituality based on folk culture. The combination of various aspects of ethnic identity – Greek Catholic faith, native language, folk culture and common territory formed the national self-awareness of Ukrainians in Transcarpathia.

Key words: *Ukrainian language, national schooling, Greek Catholic bishops, Transcarpathia.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Однією із актуальних проблем української освіти сьогодні залишається утвердження державної мови як мови навчання. Вирішення суперечностей, що виникли у результаті реакції керівництва європейських країн на Закон України «Про освіту» (№ 2145-19 від 05.09.2017 р.) та прагнення українців до національної освіти, переконує, що зволікання в утвердженні рідної мови, культури, національного шкільництва має незворотні наслідки. Сьогодні викликають значний науковий інтерес питання вивчення історії реалізації права українського народу на національну освіту в прикордонних регіонах України, зокрема Закарпаття, яке опинилося в епіцентрі дипломатичних протистоянь. Комплекс питань національного шкільництва на територіях історичного Закарпаття тісно пов'язаний із культурно-освітньою діяльністю греко-католицького духовенства.

Аналіз досліджень і публікацій за останні роки свідчить, що участь релігійних діячів у розвитку національної освіти розглядається у працях вітчизняних науковців: В. Бондаренко, А. Зякуна, Т. Куріна, А. Нарадько, К. Петрова, Л. Рошиної, Н. Сас, Т. Янченко та ін. На висвітленні національних стремлінь закарпатських українців сфокусовані дослідження зарубіжних науковців О. Барана, П.Р. Магочі, А. Пекара та ін. Віхи розвитку української мови на теренах історичного Закарпаття висвітлено у працях Л. Белея, А. Волошина, М. Мозера, О. Пискач, А. Чаварги, Ф. Тіхого, Ю. Шевельова та ін. Однак, на сьогодні немає спеціальних досліджень, які б визначали роль лідерів греко-католицького духовенства в утвердженні української мови на Закарпатті.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розкрити діяльність мукачівських греко-католицьких єпископів спрямовану на утвердження української мови на Закарпатті у період з серед. XVII до поч. XIX ст., коли територія історичного Закарпаття перебувала у складі Австрійської імперії та обмежувалась Мукачівською греко-католицькою єпархією.

Виклад основного матеріалу... Націєтворчий потенціал народу може витворитись лише на ґрунті спільної мови, тому боротьба за утвердження української мови це - боротьба за українськість. На відміну від інших українських етноісторичних територій, зокрема Галичини, Буковини та Східної України збереження мовно-культурних особливостей місцевого українського населення Закарпаття залишалося одним із найголовніших завдань греко-католицької церкви. Народна мова розглядалась як складова цілісної української культури, важливе джерело збереження духовності та зміцнення етнонаціональної ідентичності українців. Греко-католицьке духовенство розвинуло активну культурну, освітню, виховну діяльність з метою духовного відродження народу. Рідна мова виступала засобом спілкування закарпатських українців та джерелом інформації про світ, насамперед про свій народ по обидва боки Карпатських гір, його історію, культуру. Духовність народу, національна самосвідомість формувалась через рідну мову. Кожен, хто щиро вболіває за рідний народ, закликає греко-католицькі священики, розуміє, що основне завдання інтелігенції полягає у поширенні освіти та організації культурного зростання і всіма силами буде намагатись підносити народну і політичну самосвідомість [2, с. 154].

До 1771 р., коли було канонізовано Мукачівську греко-католицьку єпархію закарпатські єпископи призначались тільки обрядовими вікаріями у єгерських латинських єпископів. Релігійне підпорядкування українців східного (греко-католицького, грецького) обряду єгерським католикам, угорцям за національністю приводило до боротьби між духовенством обох обрядів та намагання викоринити все, що свідчило про національну само ідентичність місцевого населення. В церковних обрядах дозволялось вживати виключно латинь, у спілкуванні з кліром – угорську мову. Українська мова залишалася розмовною мовою простого народу та зберігалася у релігійних книгах. Стирання національної приналежності й втрата національних традицій вели до деградації свідомості і моралі.

Тому, серед закарпатського духовенства гостро постали проблеми духовної етики пов'язані з п'янством, перелюбом, підкупом, тощо.

За тих обставин, очевидно, що мукачівські греко-католицькі єпископи Парфеній Петрович (1651-1665 pp.), Іоаникій Зейкан (1666-1670 pp.), Йосиф де Камеліс (1641-1706 pp.), Георгій Геннадій Бізанці (1716-1733), Сімеон Ольшавський, Георгій Блажовський (1743 – 1767 pp.), Іоанн Брадач (1732 – 1772 pp.), завдяки виваженій політиці здобули позитивні результати по об'єднанню етнічних українських земель в єпархії.

Важливу групу документів становлять єпископські циркуляри, зміст яких носив характер наказів обов'язкових до виконання. З часом термін «циркуляри» осучаснили вживанням «розпорядження». Усі документи мали силу закону, поширювались до відома усіх членів єпархій. Зберігся циркуляр українською мовою єпископа Сімеона Ольшавського від 1733 р., у якому заборонялось кандидатам у духівники висвячуватись у Марамороського єпископа Доситея Теодоровича у зв'язку з тим що він залишався нез'єднаним [4, с. 236 - 237].

На утвердження української мови позитивно вплинула західноєвропейська традиція, яка після прийняття церковної унії об'єднала національні стремління українців на етнічних українських землях історичного Закарпаття, які сьогодні у складі Словаччини, Румунії, Угорщини. Суттєвих досягнення по утвердженню унії вдалося досягнути єпископу Мануїлу Ольшавському (1743 – 1767 pp.). Заручившись підтримкою Габсбурського двору єпископ отримує посаду королівського комісара, та від 1746 р. імператриця Марія Терезія призначає його королівським радником.

Разом із наверненням закарпатців до унії М. Ольшавський робить конкретні дії по виходу Мукачівської єпархії із-під юрисдикції Егерської римо-католицької єпархії та для налагодження фінансування із імператорської казни і *Cassa parochorum* (парафіяльної каси), проводить канонічні візитації (перевірки) церковних інституцій. Отримані єпархіальні та особисті кошти єпископ Ольшавський спрямує на викоренення меншовартості, безпорадності, деградації серед закарпатського духовенства через налагодження відкриття мережі богословських навчальних закладів у Марія Повчі, Надь Бані, Марамрош-Сигеті, Турці та ін., де навчальний процес здійснювався на рідній мові. Відомо, що єпископ вирішував скарги парафіян, що не розуміють пароха, який читає із книжки незрозумілою їм мовою спонукаючи духовенство вчити рідну мову та використовувати для церковних обрядів та спілкування з вірянами [7, с. 86].

У період з серед. XVII до поч. XIX ст. літературна мова ідентифікувалась церковнослов'янська мова з елементами місцевої говірки, тому для навчання використовували раніше створені навчальні книги єпископів Й. де Камеліса, Г. Бізанці. Сакраментальну мову з давніми традиціями однорідну і нормалізовану використовував М. Ольшавський («Установлені» (1758 р.), але для доступності у підручнику «Начало письменъ къ наставленію на латинськомъ языкъ» (Тирнава, 1746) використав латинь як мову міжнаціональну [3, с. 240]. На основі конспектів лекцій і нотаток професорів та студентів Мукачівської богословської школи під керівництвом отця Васюника створено рукопис «Кормило віри» (1779 р.) [8, с. 38].

Діяльність єпископа Ольшавського сприяла культурно-освітньому зростанню закарпатців, започаткувала формування масового прошарку духівників-інтелігенті, розкривала національно-творчі сили із місцевої молоді. При цьому суперечила прагненням угорського римо-католицького духовенств знівелювати соціально-політичні здобутки мукачівських єпископів, придушити процес суверенізації етнічної спільності греко-католиків. Римо-католицька ненависть до греко-католиків породжувала національно-релігійну нетерпимість, нищила моральні та етичні цінності, традиції мирного співжиття обох народів, породжувала схильність до примітивних інстинктів, насилля, наруги. Одним із яскравих свідчень стало те, що український напис на надгробному камені у церкві монастиря у Бовчі, де був похований М. Ольшавський стерли і замінили мадярським [7, с. 33].

Збереження національної культури та материнської мови продовжив єпископ А. Бачинський (132-1809 pp.), завдяки якому демократичні ідеї просвітництва відобразились у діловій мові Мукачівської греко-католицької єпархії. Видатний чеський славист поч. XX ст. Ф. Тіхий на підставі аналізу мови рукописів А. Бачинського стверджує, що офіційною мовою ужгородської єпископської канцелярії була руська-українська мова, А. Бачинським володів високим рівнем знань інших мов, про що свідчать писані документи, що збереглися на латині та старослов'янській мові.

Декрет для священників з 1781 р, циркуляр від 4 серпня 1798 р., циркуляр від 1 січня 1806 р., що належать перу єпископа - типові зразки підкарпаторуської (української) ділової мови. Мова письмових свідчень А. Бачинського, незважаючи на відмінності функціональних стилів, далека від церковнослов'янської основи, так як в наведених документах зустрічається одне тільки слово (никавоже) із церковнослов'янської спадщини, але більшість слів – із розмовної народної мови (корчма, інде, п'янство, доходок, отцевство, случаються, ані..., ані) і навіть два слова згодом ввійшли до української літературної мови (друкований, рок), із незначні запозичення із латині (фундація, фундамент, філіал) та західноєвропейськими впливами. Мова єпископської канцелярії

збагачувалась висловами та словами із народної розмовної мови та незначними запозиченнями із інших мов, ґрунтуючись на давніх мовних традиціях української мови [9, с. 31-35].

Джерельна база дає підстави для розуміння механізму поширення української мови. Документообіг єпископської канцелярії був потужним засобом популяризації мови А. Бачинського. Швидкому представленню мовного зразку єпископа по всій території історичного Закарпаття сприяли циркуляри, звернення, декрети, що переписувались парафіяльним духовенством і поширювались серед вірників, перечитувались та переказувались, таким чином сприяли вивченню мови усіма вірниками Мукачівської греко-католицької єпархії.

Випробувавши на власному досвіді недоліки зростання в угорськомовному середовищі, А. Бачинський розумів вагу рідної школи у вихованні молодого покоління закарпатців. Він спостерігав як молодь яка навчилася в угорських освітніх закладах, згодом винародовлювалася. На Віденському синоді А. Бачинський просив підтримки в імператриці Марії Терезії та представив власну стратегію організації народної освіти в Угорській русі. З цією метою пропонувалось зобов'язати місцеві уряди та землевласників підтримувати вже існуючі та організовувати нові народні школи [10, с. 196].

Історичне Закарпаття або Угорська русь підпорядковувалась Кошицькому шкільному інспекторату згідно поділу так званого правильника шкіл або «Ratio Educationis» («Система навчання», 1777 р.), який поділяв територію імперії на 10 шкільних округів. Відповідно нормам правильника при кожному приході дозволялось створення народної школи для місцевого населення з правом навчання на рідній мові. Педагогічні функції покладались на духовенство – священники були одночасно «шкільними директорами», а благочинні – шкільними інспекторами. А. Бачинський заклав обов'язкову наявність шкільного приміщення у церковному майні ще у виконанні рішень Віденського синоду. Освіта залишалась пріоритетом церковної влади, відповідно шостий пункт «Угоди Бачинського-Фестича» визначав, що «парахіальні споруди, включно з будинками шкільних вчителів, будуватимуться і доглядатимуться самими вірниками, якщо ж домінія має кошти, то нехай їх вділить» [4, с. 89].

Мукачівська єпархія охоплювала територію 13 жуп, серед місцевого населення яких переважали українці, тому парафіяльні школи під опікою єпископа А. Бачинського забезпечували навчання дітей на рідній мові. У посланнях єпископ вимагав від священників організовувати школи при церквах, а батьків зобов'язував віддавати дітей на навчання і закликав місцеву владу вживати адміністративних заходів до тих, хто ухиляється [5, с. 198]. Для утвердження рідної мови у шкільних підручниках в 1806 р. А. Бачинський подав до Намісницької ради в справі друку шкільних підручників письмове прохання про забезпечення церковних шкіл Мукачівської єпархії підручників написаних рідною мовою. Для кращого розуміння церковного вчення єпископ рекомендував в зміст читанок вводити біблійні оповідання та катехичні повчання. За даними М. Мозера для читання використовувався написаний народною мовою «Малий катехизм» І. Кутки. Дослідження історії української мови свідчать, що праця стала першою на українській мові використаною у шкільництві Австро-Угорщини [6, с. 332-350].

Беззаперечну цінність з огляду на популяризацію української мови серед закарпатців має видання п'ятитомної «Біблії» (1804 р.) кирилицею. «Біблія» читалась прихожанам у кожній парафії Мукачівської єпархії і стала засобом масового утвердження та зміцнення рідної, пізнання християнської моральності. У фондах відділу рукописів, стародруків і рідкісних книг наукової бібліотеки Ужгородського національного університету зберігся приватний примірник о. В. Шерегія. У посвяті вказано, що «Біблія» перекладена з грецької [1]. Видання пов'язане із А. Бачинським лише тим, що було офіційно ним схвалене і підтримане, але насправді є передруком одного із видань Г. Тарковича. Перший майбутній єпископ Пряшівської єпархії з 1803 р. працював цензором слов'янської літератури [9, с. 39-43].

Патріотичною спрямованістю вирізняється діяльність мукачівського єпископа Василія Поповича (1796-1864 рр.), який за своє 27-річне владництво видавав 26 послань та розпоряджень, які стосувались різних сторін душпастирського життя, від національного, релігійного до побутових стосунків селян у віддалених гірських селах. За свідченнями очевидців В. Попович уболівав за надання закарпатському духовенству можливості навчатись рідною мовою, з цією метою ініціював створення спеціального фонду підтримки освіти [8, с. 378 - 395].

В період Чехословацької Республіки діяльність греко-католицьких владик змінила напрямок. Австрійський, а згодом австро-угорський імперіалізм визнавав церковну владу за опору державності. В умовах демократичної ЧСР було надано рівні права для національно-конфесійного розвитку усіх громадян. Греко-католицька церква опинилася у вирі боротьби за власне місце в конфесійному пейзажі та визнання національних прав українців, зокрема права на освіту. У 1924-1931 рр. Мукачівську греко-католицьку єпархію очолював єпископ П. Гебей, адміністратором Пряшівської єпархії у 1922-1926 рр. був єпископ Д. Нярадій, та у 1926-1940 рр. П. Гойдич.

Об'єднавши свої зусилля з монахами Чину Св. Василя Великого С. Решетиллом та П. Буликом єпископи сприяли утвердженню рідної мови різними методами: українська стала офіційною мовою грецької церкви, богослужіння проводились по-українськи, організовувались католицькі акції, навчали вірників, розробляли методичні посібники для духовенства, друкували українські підручники. Чехословацькими урядовцями активна культурно-освітня діяльність греко-католицького духовенства розглядалась як загроза цілісності республіки [8, с. 139-141].

Висновки... Боротьба українців за національну самовизначеність і незалежність на історичних землях Закарпаття тісно пов'язана із культурно-освітньою діяльністю греко-католицької церкви. Прагнучи прислужитись рідному народу релігійні лідери, мукачівські єпископи спирались на етнічний патріотизм. Під їх керівництвом єпископів до боротьби за утвердження української мови залучилось греко-католицьке духовенство та вірники Мукачівської греко-католицької єпархії. Негатив створював тиск з боку владних кіл та представників інших конфесій, єпископам вдалося єпархії трансформувати греко-католицьке духовенство в національну еліту, а вірники отримали змогу зрозуміти зміст літургичних обрядів та комунікувати живою рідною мовою. Поєднання різноманітних аспектів етнічної ідентифікації – греко-католицької віри, рідної мови, народної культури, національної школи та спільної території формувало національне самоусвідомлення українців Закарпаття.

До перспективних напрямків досліджень у даній сфері відносимо аналіз педагогічної діяльності релігійних об'єднань на Закарпатті.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Біблія. Сиречь книги священного писания Ветхого и нового Завѣта: у п'яти томах, Т 1. Буда. 1804. 381 с. / Bibliia. Syrech knyhy sviashchennoho pysanyia Vetkhoho u novoho Zavita (*Bible. The True Book of the Sacred Letter of the Old and New Testaments*): u piaty tomakh, T 1. Buda. 1804. 381 p. [in Ukrainian].
2. Волошин А. О письменном язичі подкарпатських русинов // Августин Волошин /Твори / Упорядкування, передмова, підготовка текстів та примітки Олексі Мишанича і Павла Чучки. Ужгород: «Гражда», 1995. С. 186–198. / Voloshyn A. O pysmennom yazytsi podkarpatskykh rusynov (About the Written Language of Subcarpathian Rusyns) // Avhustyn Voloshyn /Tvory / Uporiadkuvannia, peredmov, pidhotovka tekstiv ta prymitky Oleksy Myshanycha i Pavla Chuchky. Uzhhorod: «Hrazhda», 1995. pp. 186–198. [in Ukrainian].
3. Лелекач Н. Мункачевска богословска школа (1744 – 1776). Унгварь: Друкарня Подкарпатского Общества Наук, 1943. 24 с. / Lelekach N. Munkachevska bohoslovska shkola (1744 – 1776) (*Mukachevo Theological School (1744 - 1776)*), Unhvar: Drukarnia Podkarpatskoho Obshchestva Nauk, 1943. 24 p. [in Ukrainian].
4. Лучкай М. Історія карпатських русинів: У шести томах. Т. IV. Історія мукачівської єпархії, написана Михайлом Лучкаєм. Ужгород: «Видавництво «Закарпаття», 2011. 472 с. / Luchkai M. Istoriiia karpatskykh rusyniv (*History of Carpathian Rusyns*): U shesty tomakh. T. IV. Istoriiia mukachivskoi yeparkhii, napysana Mykhailom Luchkaiem. Uzhhorod: «Vydavnytstvo «Zakarpattia», 2011. 472 p. [in Ukrainian].
5. Мицюк О. Нариси з соціально-господарської історії угорської нині Підкарпатської Русі. Т. II: доба феодально-кріпацька (від другої чверті XVI до половини XIX) з 18 малюнками. Прага: Друкарня Р. Грдлічки, 1938. 392 с. / Mytsiuk O. Narysy z sotsiialno-hospodarskoi istorii uhorskoï nyni Pidkarpatskoi Rusy (*Essays on the Socio-Economic History of the Hungarian Subcarpathian Rus*). Т. II: doba feodalno-kripatska (vid druhoi chverty XVI do polovyny XIX) z 18 maliunkamy. Praha: Drukarnia R. Hrdlichky, 1938. 392 p. [in Ukrainian].
6. Мозер М. Карпаторуська мовно-культурна тожсамість: погляд з Галичини (1772-1850 pp.). Вінниця: Нова Книга, 2011. 397 с. / Mozer M. Karpatoruska movno-kulturna tozhsamist: pohliad z Halychyny (1772-1850 pp.) (*Carpatho-Ruthenian Linguistic and Cultural Identity: a View from Galicia (1772-1850)*), Vinnytsia: Nova Knyha, 2011. 397 p. [in Ukrainian].
7. Пап С. Історія Закарпаття / С. Пап / Редактори: Ігор Пелехатий, Марія Вуянко, Володимир Криворучко та Ірина Шумада. Т. III. 1716-1939. Івано-Франківськ: «Нова Зоря», 2003. 648 с. / Pap S. Istoriiia Zakarpattia / (*History of Transcarpathia*), Redaktory: Ihor Pelekhaty, Mariia Vuianko, Volodymyr Kryvoruchko ta Iryna Shumada. Т. III. 1716-1939. Ivano-Frankivsk: «Nova Zoria», 2003. 648 p. [in Ukrainian].
8. Пекар А. Нариси історії церкви Закарпаття. Т. II. Внутрішня історія. Рим-Львів: Видавнийтво Отців Василіан «Місіонер», 1997. 492 с. / Pekar A. Narysy istorii tserkvy Zakarpattia. (*Essays on the History of the Transcarpathian Church*), Т. II. Vnutrishnia istoriia. vydannia druhe. Rym-Lviv: Vydavnytvo Ottsiv Vasylian «Misioner», 1997. 492 p. [in Ukrainian].
9. Тіхий Ф. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі/ Переклад з чеської та післямова Л. Белея, М. Сюська. Ужгород, 1996. 226 с. / Tikhyy F. Rozvytok suchasnoi literaturnoi movy na Pidkarpatskii Rusi (*Development of Modern Literary Language in Subcarpathian Rus*) / Pereklad z cheskoi ta pisliamova L. Beleia, M. Siuska. Uzhhorod, 1996. 226 p. [in Ukrainian].
10. Удварі І. Образчики з історії подкарпатських Русинув. XVIII столітне: Изглядованя з історії культури и языка/ Іштван Удварі // Вступ І. Керчі; Спередслово Дюлі Віти; Мапи Жолта Ботлика. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2000. 340 с. / Udvari I. Obrazchyky z istorii pudkarpatskykh Rusynuv. XVIII stolitnie: Yzghliadovania z istorii kultury u yazyka (*Stories of the History of Subcarpathian Rusyns. XVIII Century: An Overview of the History of Culture and Language*), Vstup I. Kerchi; Speredslovo Diuly Vity; Mapy Zholta Botlyka. Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 2000. 340 p. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «31» жовтня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «15» листопада 2017 р.

Рецензенти:

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Розлуцька Галина – доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат педагогічних наук, e-mail: grozlutska@ukr.net

Rozlutska Halyna – assistant professor of the department of general pedagogics and pedagogy of the higher school of SHEE «Uzhgorod National University», candidate of pedagogical sciences, e-mail: grozlutska@ukr.net

Цитуйте цю статтю як:

Розлуцька Г. Культурно-освітня діяльність греко-католицьких єпископів щодо утвердження української мови на Закарпатті (середина XVII – початок XX століття). *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 23. С. 125–130.

Cite this article as:

Rozlutska H. Cultural-Educational Activity of the Greek Catholic Bishops in the Establishment of the Ukrainian Language in Transcarpathia (Middle of the XVII – Beginning of the XX Century). *Pedagogical Discourse*. 2017. Issue 23. pp. 125–130.

УДК: 004/371.23

ИРИНА СОИНА,

*кандидат филологических наук, доцент
(Украина, Харьков, Харьковская государственная
академия физической культуры)*

IRYNA SOINA,

*candidate of philological science, associate professor
(Ukraine, Kharkiv, Kharkiv State Academy of Physical Culture)*

orcid.org/0000-0002-9554-999X

НИНА ПЕТРУСЕНКО,

*доцент
(Украина, Харьков, Харьковская государственная
академия физической культуры)*

NINA PETRUSENKO,

*assistant professor
(Ukraine, Kharkiv, Kharkiv State Academy of Physical Culture)*

orcid.org/0000-0003-3345-1222

**Модернизация учебного процесса в современном
информационно-компьютерном пространстве**

The Modernization of Educational Process in the Information and Computer Space

В статье анализируется применение информационных технологий в формировании виртуального образовательного пространства. Исследуются такие новые методы обучения, как цифровое письмо и визуальная риторика. Рассматривается роль интернета в современном информационно-компьютерном пространстве в результате применения блогов, подкастов и викиресурсов, а также в разработке дистанционных курсов, в частности, языковых. Анализируются современные возможности мультимедиа и применение информационных технологий, содействующих интенсификации и эффективности учебного процесса. Рассматривается методико-технологическое значение компьютерных и мультимедийных тренажеров, содержательное наполнение которых составляют интерактивные анимации в процессе изучения иностранного языка. Анализируется роль мультимедиа в учебно-воспитательном процессе с учетом индивидуальных, интеллектуальных и познавательных способностей каждого ученика или студента и соответствующей дифференциации объема учебного материала

Ключевые слова: информационные технологии, мультимедиа, цифровое письмо, интерактивная анимация.